

JS

Department of History

14 Tevet 5757
December 24, 1996

Rabbi Norman Lamm
President
Yeshiva University
500 West 185th Street
New York, New York 10033

Dear Dr. Lamm,

Enclosed please find a letter about Lubavitch and kashrus which I have just sent to Menachem Genack. If it is taken seriously--and I realize that this is a big "if"--it may have to be shown both to laymen who would have difficulty with Hebrew and to Rabbis who do not read English; consequently, I took the trouble to send him a version in each language, and I enclose both.

With the honorable exception of the RCA and, through *Jewish Action*, the OU itself, most of the world's Orthodox leadership has been indifferent to a mass movement of false Messianism. It is entirely possible that this indifference will extend to idolatry as well. Luther, who was nobody's fool, once suggested that missionaries who approach Jews should first argue for the Messiahship of Jesus and only later, when their targets have become accustomed to the first doctrine, emphasize his divinity. I wonder whether we have been similarly desensitized. Time will tell.

Best regards.

Sincerely,

David

Department of History

14 Tevet 5757
December 24, 1996

Rabbi Menachem Genack
Rabbinic Administrator
Kashrut Division
Union of Orthodox Jewish Congregations of America
333 Seventh Avenue
New York, New York 10001

Dear Rabbi Genack,

At the most recent convention of the Rabbinical Council of America, we discussed the question of whether or not the widespread belief among Lubavitcher hassidim that the late Rebbe is the Messiah has any implications for kashrut. My reaction at that time was that I myself would ask a Lubavitcher kashrut supervisor what he believes about this issue, but I did not know if such a practice was absolutely necessary.

In the intervening six months, I have become deeply concerned about this question as frightening new developments have unfolded. Needless to say, I am light years removed from being a posek, but I would like to bring some of these concerns to your attention.

It has become more and more evident that the belief in the Messiahship of the Rebbe has penetrated into religious ritual in a manner that approaches and ultimately becomes *avodah zarah*. Let me say immediately that I have always been implacably opposed to the loose, metaphorical use of this term, and so when I use it, I mean it in its full, technical sense.

The process begins with the recitation of *Yechi Adonenu Morenu ve-Rabbenu Melekh ha-Mashiach le-Olam Va-ed* in *bentching*, at the end of davening, in *keri'at shma al ha-mittah* (preceded, at least for children, by kissing the Rebbe's picture), under the *chuppah*, and at the climactic moment in *Ne'ilah*, after *Hashem hu ha-Elokim*. Worse, some Messianists are *makpid* to face a picture of the Rebbe during prayer; in at least one mainstream Lubavitch school, the picture was moved to the Eastern wall at the direction of a *mashpia* so that the children could pray in the direction of *elokut bi-levush gashmi*. Even if we attribute a discounted meaning to this last phrase--and most students will not--it is difficult to avoid the conclusion that bowing toward the Rebbe's picture during *Shmoneh Esreh* with this intention is idolatry in the full sense of the term. (Cf. the Rambam's definition of *ikkar avodah zarah*, the

view of some *rishonim* that the *egel ha-zahav* itself was not worshipped as a genuine god, and the Ran's discussion in the *sugya* of *avodah mi-yir'ah u-me-ahavah* of *hishtachava'ah shel elokut* to deceased people whom one does not regard as actual divinities).

Finally, there are Messianists who make it perfectly clear that no discount is intended. A mini-scandal was caused in Israel when the Messianist *Sichat ha-Ge'ullah* to *parashat Bereshit* published the following revised version of the standard formula: *Yechi Adonenu Morenu u-Vore'enu Melekh ha-Mashiach le-Olam Va-ed*. In the wake of the subsequent uproar, this formula has not, to the best of my knowledge, been printed again, but I enclose a page from *Sichat ha-Ge'ullah* to *Toldot* which explains that it is forbidden to bow down to someone whom you believe to be a divinity outside the true God, but it is appropriate to bow to the Rebbe, who was so *mevattel* himself to God that "*kol metzi'uto hu elokut bi-levad*." I also enclose two pages from a catechism on redemption issued in *Tishrei* of this year which uses virtually the same phrase and speaks of the Rebbe, who retains his bodily existence, as the omnipotent Master (the upper case is fully appropriate) of all that happens in the world.

I do not claim to know the status of the *shechitah* of someone who believes that the Rebbe is "merely" *Mashiach ben David* and who "merely" says *Yechi* when he prays. (I attempt to avoid such *shechitah*, but in the absence of a *psak*, I would probably be *moreh hetter* if *kevod ha-beriyot* were involved.) But there is no doubt in my mind that if someone prays toward the Rebbe's picture because it somehow represents the divine, that person's *shechitah* is *nevelah*, and with respect to the authors of the enclosed material there cannot be even a shadow of a doubt.

This is the third significant movement in Jewish history in which a deceased figure has been proclaimed the Messiah, and it is the third time that this declaration has led to idolatry. This produces a historical *chazakah*, and on the level of public policy, it underscores the need to delegitimize the underlying belief. I remain convinced that firm, public delegitimation by *gedolei Yisrael* beginning immediately after the Rebbe's *petirah* would have prevented the situation from deteriorating to this point.

This, however, is not the concern of the kashrut division of the OU. Kashrut organizations confront one of the most difficult challenges in their history. A significant number of people in both Israel and the diaspora who are otherwise *shomrei Torah u-Mitzvot* and *zehirim be-kallah ke-va-chamurah* are *mumarim la-avodah zarah* and hence may not serve as *shochtim* or in other positions related to kashrut supervision. Because the movement to which they belong still contains many wonderful Jews, they cannot be identified without investigation of their beliefs and practices.

The easiest approach would be to accept blithe assurances that I am exaggerating the extent of this phenomenon and simply ignore the matter. And it may indeed be the case that among Chabad kashrut professionals, the incidence of people who direct their prayers to the Rebbe or face his picture while praying, not to speak of those who believe that he is fully divine, is small enough to constitute a *mi'ut mevuttal*. But this is a conclusion that needs to be established by careful investigation. The only guideline I would urge you to follow is to dismiss out of hand the testimony of anyone who says that the belief in the Messiahship of the Rebbe itself is a fringe phenomenon in Lubavitch. Such an assertion, which you are likely to hear from some *noge'im ba-davar*, is flatly untrue.

I do not envy your position. I can personally avoid Lubavitch *shechitah* (to the extent that I can identify it) without large communal repercussions. For the OU, the issue is fraught with halakhic complexities (how large a percentage of idolaters among Lubavitch *shochtim* is necessary to undermine a *chezkat kashrut*?), sociological uncertainties (what is the actual number and how does it vary from country to country?), moral questions (how can we avoid affecting the *parnasah* of innocent Lubavitcher hassidim?), accusations of pursuing an inquisitorial proceeding, and political consequences (in both Israel and the United States). The fact remains, however, that we are dealing with *issurei Torah*. The OU has certainly withheld its *hashgachah* in numerous cases where the issues were far less serious than they are here. Without careful, skeptical inquiry--which may have to be repeated periodically as students corrupted by a Messianist education enter the work force--I do not see how a *yere' shamayim* can take for granted the permissibility of Lubavitcher *shechitah*.

Warm regards.

Sincerely,

David

David Berger

י"ד טבת, תש"ז

הרב מנחם מנחם
מנהל רבני

מחלקת הכשרות

אחוז הקהילה האורתודוקסית באמריקה

לכ' הרב גרן שליט"א,

בכנס האחרון של הסתדרות הרבנים באמריקה, שוחחנו
על האמונה הרווחת בין חסידי חז"ל רבים שהרבי הוא מלך המשיח ונדון
לשאלת התאווה של שאלה זו לענייני כשרות. תגובתי הייתה שאני
לכשעצמי הייתי שואל מכשיר או מעגל מתקדמת חז"ל על צמצום קולט
זה, אבל לא הצדתי דעה חד משמעית על החיוב לעשות כן.

במשך חצי תריסר החודשים שצברו מאז, חשבתני נידון זה
התגביו לאור התפתחויות אחריות בין המאמינים. אין צורך לומר
שאני מחוק מלהיות כוסק כחוק מצד אחד, אבל אני רוצה
להביא את החשבות האלה לתשומת לבך.

דברות החודשים, התברר שהאמונה במשיחיותו של הרבי
מוצאת ביטוי בפוזמן הדתי בצורה המתקרבת לעבודה צרה ונספג
של דבר חוצה את הגדרת באופן חד משמעי. על" להדיר מ"צ שכל
מ"ה התנגדתי בתוקף לשימוש החופשי והמטפורי באותו החומר
הזה, ואם אני משתמש בו, כוונתי היא לעבודה צרה במלא
המון ההלכות.

התחיל מתחיל זה צהרית "יחי אזוננו מורנו ורננו מלך המשיח
 לעולם ועד" בקרבת המצות, בסוף התפילה, בקריאת שמע את המטה
 (כולל, לכל הפחות תלמידים, נישוק תמונה של הרבי), תחת האופה,
 אביא של תפילת נצילה, אחרי "ה' הוא האלקים". הצעד הבא הוא
 ההקפדה לפנות לתמונתו של הרבי בשעת התפילה. על פי הוראתו
 של אחד ה"משפיעים", הוצגה התמונה לקיר המצוי בבית ספר
 בקראון הייטס כדי שהילדים יתפללו לנבחר "אלוהות בלבם גשמי".
 גם אם נביע פירוש מתון לתמונה האחרון - ורק התלמידים לא
 יצאו זאת - קשה להימלט מן המסקנה שהתחלואה מול תמונת הרבי
 בשעת שמונה עשרה כבולנה זו מהווה עבודה צרה במלוא מובן
 המילה. (השאלה הגדרת "ציקר עבודה צרה" ברמ"ס, שיטת הראשונים
 בענין הנהגת צמח לא נחשב לאזהרות ממש, ודברי הר"ן בחידושי
 לסוגיית עבודה מיוחדת ונאמרה על "השתחוויה של אלוהות"
 עמיתים שאינם נחשבים בידי המשתחווה לאלים גמורים.)
 יתר על כן, ישנם "משיחיסטים" המדינים את הביטוי
 הצורם פשוט כמשמאל. אמורה זו הייתה לתשואתם לקהל הרחב
 כש"שיתת הגאולה" לפרשת בראשית הדפוסה נוסח "מתקן" של
 הקריאה המשיחית, וז"ל: "יחי אזוננו מורנו ורננו מלך המשיח
 לעולם ועד". דוקות התעודה השלילית, נוסח זה, צד כמה שינוע
 פי, לא הופיע שוב, אבל אני מצרף הנהגה מ"שיתת הגאולה"
 עברית תולדות המספר שאסור להשתחוות לאלוהות הנתפסת
 כ"חור ממנו ית' ", אך ראוי להשתחוות לעד, שביטול צמח
 ערש"ע צד כדי כך ש"כל מציאותו הוא אלוהות בעצמו". אני מצרף
 גם שני דמיונים מספר "שאלות ותשובות בידינו משיח וגאולה"
 שהופיע בתשרי תש"ז המפתח הביטוי במחל זה והמתאר את

הרבי, הממשיך בק'למו הגשמי, כ"הזל הדית על כל מה שקורה
בזולת. בלי הסכמתו לא יכול להתרחש שום מאורע, ואם ירצה
היכול, יכול הוא לפזול ולזנות כל דבר, 'ואי' יאמר לו מה תעשה'."

אין לי יוצר את הסטסוס ההלכתי של שחיתות בין אדם המאמין
שהרבי הוא "יק" משיח בן דוד ואלוהי "יק" יחי' וכו' קשור תפילותיו.
(אין משתדל להימנע מאכילת שחיטה כזו, אבל בלי פסק הלכה, נדמה
לי שהייתי מוכה היתר במקום של חשש לפגוע בבריאות). אבל אין
אצלי כל ספק שאם בן אדם משתחוה בתפילותו לתוכן תמונת הרבי
משום שהאלוקות נדבקת בו, שחיתות נפילה, וכו' ילמד למחבר
החומר המצולל הזה, אין אפילו צל של ספק.

זוהי התוצאה המשמעותית השלישית בתולדות ישראל שהכריזה
על אדם שמת ונקבר במשיח בן דוד, ויצאת הפדס השלישית שהכריזה
על הביאה לעבודה זרה. בפנינו איפוא חזקה היסטורית המראה
בדלת על החובה הדחופה להוציא את האמונה במשיחיותו של הרבי
מכלל היהדות הנאמנה. אין משפיע על הכריזו גזול' ישראל
מ"צ אחרי פטירתו של הרבי שהמאמין במשיחיותו צומח מתוך
לתחום, המצב לא היה מידבר ומגיד עד הלום.

חובה על אינה האחריות השכיחה של מחלקת הכשרות של
איחוד הקהילות האורתודוקסיות דאמריקה, אבל ארגוני כשרות
צומדים בפני אלד האתגרים הקשים ביותר בתולדותם. מספר
ניכר של יהודים בישראל ונתפוצות השומרים תורה ומצוות —
חוץ מן הדייג'ר השני — וצהירים בקלה כחמורה הגעו לבל מומרים
לעבודה זרה הפסולים לשחיטה ולכל מינוי משמעותי זסטת הכשרות.
מאחר שתוצאת מכילה גם מספר רב של יהודים למאבת, אי אפשר
לצהות אותם בלי חקירה של אמונותיהם והתנהגותם.

התגלה הקלה ביותר לאתגר זה תהיה להאמין לחזון דבר
שחיות שאין להם חתפוצה של התפוצה ולהניח את הידנין בלי
הדירה. אמנם ייתכן שזין חסידי חל"צ הצוסקים בכשרות, מספר
המפנים את תפילותיהם לרבי און פונים לתפילות השחרות תפילה -
שלא לזכור את המאמנים באולמותיהם הגמורה - הוא קטן כל כך שיש
להחשיבם כמיזוט מוטל. אבל מסקנה כזו צריכה לסמוך על
חקירה רצינית ומפורטת. חקירה זו, יש לפסול לעזות כל מי
שיאמר שהאמנה במשיחותיהם של הרבי עצמה היא תופעה שלילית
במסיונות חל"צ. קביעה זו, העלולה להטמא את נאמנים בדבר,
היא מופרכת עליוסין.

אין צורך מקנא דמי שאמירות כזוהי עליוסין. אני לפשטני
יכול להימנע משיטה חל"צית (גמירה שאני יכול לצהות אותה) דמי
לגרום בעיות חל"ציות. לא יאוז הקהילות האורתודוקסיות, הצנין
רו"י התפוצות העכריות (מהו האמון הדגוש של דוכדי חל"צ דין
שחל"צ חל"צ כדי לערער חזקת כשרות?), ספקות במציאות (מהו
המספר האמיתי ובאיזו מידה הוא משתרע ממדינת למדינה?), שאילות
מוסריות (אין נולד להימנע מקיפוח פרנסתם של חסידים חל"צ חפ"ס
מפס?), האשמות של ניהול אינקוויזיציה, וקשיים פוליטיים (הן
דישראל והן בארצות הברית). אך הדוגמה היא שיש לנו דסק כון
באיוסורי יורה. איתוז הקהילות האורתודוקסיות בארצות הברית
לעצמית השתתפה במקרים ~~הם~~ רבים בהם העצמות העכריות עלו
על עקרונות השאילה העומדת בפנינו. דמי חקירה מוזקצקת
וספקנית - חקירה שיהיה אולי צורך לשתתף ולשפטה בבתלמידי
המסיתים ומוזתים על ידי רשת חינוכי משיחיסטי וצאא במרוצת
השנים לשוק העבודה - קשה להזין איך יהודי יראו שמ"ס יכול
להניח כפסול שמתר להיצקק לשתיטה חל"צית.

בכוד דב,

דוד ברגר